В І Д Г У К

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента

КРУЧЕК Вікторії Аркадіївни

на дисертаційне дослідження БОГУЦЬКОГО Юрія Петровича

«Розвиток правової компетентності адміністраторів вищої школи у системі післядипломної освіти»,

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок з планами відповідних галузей науки та народного господарства

На сучасному етапі розвитку суспільства пріоритетною характеристикою спеціаліста є його компетентність як здатність орієнтуватись у швидкоплинних умовах професійної діяльності, оскільки затребуваним є спеціаліст, який не чекатиме інструкцій, а прийматиме самостійні рішення, буде відрізнятися мобільністю, динамізмом і конструктивністю. Необхідність компетентнісного підходу визначена Радою Європи та Європейським Союзом. Крім того, надзвичайно важливою є не тільки підготовка фахівців високого рівня кваліфікації, а й формування у них ціннісно-правових орієнтацій, які визначають соціально правомірну поведінку у різних сферах діяльності, що відповідає вимогам суспільства, сприяють їх соціалізації, захищаючи від порушень законності.

Завдання розвитку правової компетентності є особливо важливим для розбудови України як демократичної, правової, соціальної держави. Реформування вітчизняного законодавства в галузі освіти та приведення його до норм європейських норм зумовлює збільшення ваги правового сегмента у професійній підготовці фахівців з адміністрування вищої школи, в тому числі у системі післядипломної освіти. Зміни в законодавстві розширюють можливості закладів освіти щодо участі у адміністративних, конституційних, господарських правових відносинах, тому зростає значення правової компетенції як складової професійної компетентності менеджера вищої школи. Він повинен мати ґрунтовні правові знання у сфері своєї фахової діяльності, бути правосвідомим та чітко розуміти свою відповідальність за прийняті рішення

Формування правової компетентностії передбачає не лише засвоєння окремих елементів правових знань, але й оволодіння комплексною процедурою, яка дозволяє вільно орієнтуватися у правовому полі в процесі фахової діяльності. Тобто, складовими правової компетенції мають бути правова освіта, правове виховання та соціалізація у правовому середовищі закладу вищої освіти. Проблема формування правової компетентності у майбутніх адміністраторів полягає в тому, що в практиці вищої школи найпоширенішим залишається традиційний підхід до викладання дисциплін правового циклу, не зважаючи на рекомендації досліджень з запровадження компетентнісного підходу в науковій літературі. Набути правових знань лише вивченням основних термінів і положень законів неможливо. Для набуття правової компетентності студентами потрібен комплексний підхід, використання міжпредметних зв'язків та організація занять і консультацій з практичного застосування норм права.

Ознайомлення з результатами проведеного здобувачем всебічного аналізу наукової літератури, загальних питань у сфері адміністративного управління, питань цільового управлінням складних систем та їхнім розвитком; адміністративного

управлінням системними змінами; управління конфліктами інтересів, інноваціями, виявлені ним суперечності дозволяють стверджувати про актуальність про блеми дослідження.

Дослідження виконано відповідно до теми Зведеного плану НДР сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (Державний реєстраційний № 0117U004914) та теми «Обґрунтування методичних та практичних засад розробки і впровадження системи екологічного управління вищими навчальними закладами» (ДРК № 0115U003405).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 25 грудня 2014 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертаційній роботі

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується результатами дослідження, проведеного дисертантом, і загалом не викликає сумніву. Експериментальна база дослідження охоплює вісім закладів вищої освіти різних регіонів України (Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Національний авіаційний університет, Бердянський державний педагогічний університет, Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Т.Г. Шевченка) й достатню кількість респондентів (300 осіб).

Понятійне поле дослідження в цілому продумане й представлено коректно, що й забезпечило можливість оптимального визначення стратегії наукового пошуку, а також її ефективної реалізації.

Цілком виправданим виглядає вибір комплексу методів дослідження для вирішення визначених завдань і перевірки вихідних припущень. Дисертантом опрацьовано значний обсяг літературних джерел. Це, безумовно, сприяло ґрунтовному вивченню проблеми розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи у системі післядипломної освіти. У додатках Ю.П. Богуцького розміщений матеріал, який не лише віддзеркалює послідовність поетапного проведення здобувачем наукового пошуку, але й доповнює основні положення дисертації результатами проведеного теоретичного й емпіричного вивчення окресленої проблематики дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому

Структура презентованої роботи є логічною, відповідає обраному напряму наукового пошуку, дозволяє не лише простежити послідовність розв'язання поставлених завдань, але й засвідчує виважений підхід автора до окресленої проблеми. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, списку використаних джерел до кожного розділу, додатків.

У вступі чітко сформульовані суперечності, які визначають актуальність обраної проблеми; вказано на зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами; коректно сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт, предмет дослідження, викладено гіпотезу дослідження; охарактеризовано

застосовані методи дослідження, сформульовано наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; відображено інформацію про апробацію і впровадження результатів дослідження (результати впроваджені у восьми закладах освіти). Також подано відомості про публікації за темою дисертації, її структуру й обсяг. Автором конкретизовано особистий внесок у праці, написаній у співавторстві.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних основ та експериментальній перевірці моделі розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи у системі післядипломної освіти.

Відповідно до мети було визначено такі завдання дослідження: здійснити теоретико-аксіологічний аналіз наукової літератури з проблем розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи у системі післядипломної освіти; з'ясувати й поглибити формулювання основних понять дослідження; обґрунтувати теоретичні і методичні основи розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи у системі післядипломної освіти; визначити критерії, показники й охарактеризувати рівні сформованості правової компетентності адміністраторів вищої школи в системі післядипломної освіти; виявити педагогічні умови розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи у системі післядипломної освіти; розробити модель розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи у системі післядипломної освіти й експериментально перевірити її ефективність.

У першому розділі дисертантом встановлено роль адміністраторів у забезпеченні якості управління вищою школою у післядипломній освіті. Указано, що посада адміністратора визначається організаційною структурою, типом і рівнем закладу вищої школи, цільовим функціональним призначенням неперервної освіти (післядипломна, курсова, підвищення кваліфікації та стажування) і закріплюється штатним розписом як структурно-елементарна одиниця адміністративного органу й апарату управління, на яку покладаються повноваження, установлені нормативно-правовими актами й технічними регламентами; зміст діяльності адміністратора зумовлюється функціональною спрямованістю й правовим статусом ЗВО та межами адміністративного впливу у процесах дослідження громадської думки щодо ефективності його роботи через професійну орієнтацію, підготовку для формування правової компетентності, діагностики професійних середовищ за параметрами і показниками адаптації випускників та їхньої зайнятості, забезпечення розвитку професійної компетентності адміністраторів, а також формування експертних і науково-методичних представницьких інтересів у вигляді груп і комісій різного рівня. Тому адміністратори (адмінапарат) слугують структурним конструктом і запорукою створення ефективної адміністративної системи ЗВО. здатної адекватно реагувати на суспільні зміни і трансформації освітньо-наукових систем вищої школи та забезпечувати якість управління вищою школою у післядипломній освіті.

Конкретизовано, що до адміністративних посад належать посади керівного управлінського апарату (керівники та їхні заступники, головні і провідні фахівці з числа педагогічного та науково-педагогічного, спеціально-обслуговуючого й адміністративного персоналу), які несуть соціальну та біо-соціальну відповідальність перед здобувачами освіти, у дотриманні традицій вищої школи для забезпечення неперервності освіти; повинні мати сформований рівень академічної (освітньо-політичної, правової, екологічної та управлінської) культури для збереження наступності й унаслідування корпоративних традицій керівництва,

управління, адміністрування, а також інституційного практично-корисного досвіду; шанобливо ставитися до стабільності адміністративної системи у складі її працівників. Установлено роль міжнародних об'єдань у сприянні формуванню єдиного освітнього простору та ефективності адміністративного управління в забезпеченні євроінтеграційних процесів. Вдало проведено порівняльний аналіз попередньої та нової редакції розділу «Управління ЗВО» закону «Про вищу освіту». Акцентовано увагу на суттєвих змінах у термінах перебування на посаді керівних органів ЗВО та правил їхньої зміни, приділено значну увагу органам студентського самоврядування, роботі наукових товариств студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених.

Здійснено детальний аналіз національного й американського стандартів щодо управління якістю у сфері освіти, установлено суттєві відмінності щодо відповідальності керівництва. Запропоновано авторське бачення вибору блоків методів управління освітніми системами (програмно-цільові, діагностико-коригуючі, конкурентно-ідентифікуючі, організаційно-регламентуючі, психолого-педагогічні, організаційно-регламентуючі, узгоджувально-симбіотичні) за цільовим призначенням функцій.

У ході аналізу встановлено, що наукові школи США з раціоналізації діяльності та управління працею задля гарантування ефективної продуктивності й нарощення потенціалу якості розвитку організацій сприяли розвиткові сучасних концепцій і стратегій адміністративного менеджменту та переконань щодо необхідності наукового управління фундаментально-філософського, загально- та конкретно-наукового класичного як адміністративного, системами різного призначення, міжособистісних суб'єктних взаємин і управління поведінкою та власне управління як галузі освіти та науки. Автор слушно вказує, що розвиток інформаційного суспільства забезпечив методологію управління математично обчислювальним апаратом цифрової техніки, методами системного аналізу якості організаційно-виробничих систем для вирішення завдань управлінської проблематики, у тому числі у сфері освіти, науки та інноватики.

У *другому розділі* розглянуто, обґрунтовано та розкрито методологічні аспекти адміністративного управління й релевантності вищої школи у післядипломній освіті та методичні засади оцінки результатів адмінуправління вищої школи; семантику адмінуправління ЗВО для розвитку правової компетентності майбутніх адміністраторів.

Подано опис характеристик основних методологічних підходів (проблемний, ситуативний, інноваційний, нормативний, цільовий, діяльний, системний, конструктивний, комплексний, синергічний, морфологічний, програмно-цільовий, аксіологічний, культурологічний, системно-діяльнісний, інформаційний, сценарний) дотично до обраної для дослідження проблематики.

Актуалізовано необхідність формування нормативно-правових баз даних у системі адмінуправління вищою школою. На основі формально-логічного аналізу розглянуто поетапність формування структури баз, а також системного аналізу запропоновано алгоритм експертної перевірки їхньої ефективності у процесі практичного застосування.

Логічним завершенням праці є *третій розділ,* в якому автором здійснено розробку, обґрунтування та експериментальну перевірку моделі розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи, яка є цілісною і цілком виправдано охоплює шість контентів. Чітко визначено мету, завдання і зміст експериментальної

роботи; розроблено критерії, рівні сформованості правової компетентності; здійснено кількісний і якісний аналіз результатів експериментального дослідження та оцінку їх достовірності за допомогою методів математичної статистики.

Педагогічний експеримент сприяв вирішенню основного завдання дослідження, сутність якого полягала в оцінці результативності запропонованої моделі професійного розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи у системі післядипломної освіти.

Висновки до розділів та загальні висновки є обґрунтованими, логічно пов'язані з процесом поступового розв'язання завдань та реалізації мети дослідження.

Таким чином, аналізуючи дисертаційне дослідження Богуцького Ю.П. відзначимо, що в цілому воно характеризується логічністю викладу матеріалу. Матеріали дисертаційного дослідження належним чином структуровані, що відображено у змісті роботи.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота Богуцького Юрія Петровича є науково-прикладним комплексним дослідженням, в якому: *вперше* розроблено та експериментально перевірено ефективність моделі розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи у системі післядипломної освіти, в якій функціонально взаємодіють стратегічно-адміністративні контенти розпорядчого управління, семантично-методологічний та змістово-методичний контенти, організаційно-розпорядчий адмінконтент, діяльнісно-творчий та релевантний контенти; виявлено педагогічні умови розвитку правової компетентності у адміністраторів вищої школи в системі післядипломної освіти – ство рення науково-обґрунтованої структури, організація сприятливого академічного середовища для розвитку правової компетентності адміністраторів та доступність системи післядипломної освіти (професійний розвиток адміністраторів вищої школи й усвідомлення можливостей їх професійного самовдосконалення в управлінській діяльності; поєднання традиційних методів навчання з інноваційними, спрямованими на моделювання ситуацій професійного розвитку; поглиблення практичної складової, активізації науково-дослідницької роботи та підвищення значимості самоосвіти); *уточнено* тлумачення основних понять, що належать до наукового тезаурусу розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи в системі післядипломної освіти; зміст понять «розвиток правової компетентності адміністраторів вищої школи у системі післядипломної освіти», «професіоналізація адміністраторів вищої школи», «професіоналізм адміністратора вищої школи», «адміністративна посада», «адміністративна еліта», «професіоналізм управлінської діяльності», «система управління», «організаційна структура управління», «організаційна архітектоніка управління», «адміністративне управління вищої школи», «адміністративний уплив» та «адміністративний примус»; критерії, показники та рівні сформованості правової компетентності адміністраторів вищої школи в системі післядипломній освіті; *удосконалено* зміст, форми та методи розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи в системі післядипломної освіти; *подальшого розвитку набули* положення методологічних підходів (компетентнісного, культурологічного, системного, особистісно орієнтованого та акмеологічного) як підґрунтя для з'ясування теоретичних і методичних основ якісної професійної підготовки адміністраторів вищої школи в системі післядипломної освіти.

У цілому робота Богуцького Юрія Петровича характеризується достатнім рівнем теоретичного узагальнення, самостійністю наукового пошуку.

Достовірність отриманих результатів забезпечена ґрунтовним аналізом значного обсягу інформаційних джерел, доцільно вибраними й використаними методами дослідження, репрезентативністю вибірки, підтверджена апробацією на наукових конференціях різного рівня, математично-статистичною інтерпретацією кількісного та якісного аналізу емпіричних даних.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що: впроваджено модель розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи в системі післядипломної освіти; сформовано навчально-методичне забезпечення курсів та дисциплін «Методика навчання: адміністративне право», «Методика наукового дослідження в галузі екологічного права (природоресурсного, природоохоронного)», «Методологія системного адміністративного управління вищої школи», «Методологія експертного оцінювання релевантності дослідження освітніх систем», та практикуму з формування правової компетентності адміністраторів ЗВО в освіті впродовж життя на основах сталості; розроблено навчально-методичне забезпечення для галузей знань: 28 «Публічне управління та адміністрування», 07 «Менеджмент та адміністрування», 08 «Право» (адміністративне).

Матеріали дослідження можуть бути практично корисними для широкого спектра спеціальностей післядипломної освіти для формування та розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

Структура, будова, зміст, результати дослідження, основні висновки, що викладені в авторефераті відображають ключові позиції дисертації. Основні положення та результати дослідження повною мірою опубліковано у 24 наукових працях, серед яких: 1 навчально-методичний посібник, 7 статей у колективних монографіях, 2 статті у наукових фахових виданнях України, 3 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних (з них 1 наукове фахове видання України).

Рівень апробації є достатнім і підтверджується участю Богуцького Юрія Петровича у 11 науково-практичних конференціях всеукраїнського й міжнародного рівнів.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації:

Структурна побудова, зміст, результати роботи, загальні висновки, що викладені у авторефераті, у повному обсязі відповідають та відображають основні положення дисертації.

Разом із високою позитивною оцінкою дисертаційної роботи, слід висловити такі дискусійні положення, зауваження та побажання:

1. На наш погляд дослідження проблем розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи у системі післядипломної освіти як багатовимірного методологічного поняття (розділ 1.2) належить не лише до напряму теорії та методики професійної освіти, а й управління освітою. Вважаємо, що було б доречним розкрити трактування цього концепту вітчизняними і зарубіжними представниками як педагогічної категорії та як категорії політики управління якістю освітньо-наукового процесу у системі неперервної освіти.

2. Незважаючи на те, що дисертантом досить ґрунтовно представлені теоретико-методологічні підходи до адміністративного управління вищою щколою

бажано було надати більш розлогу характеристику компетентнісного, аксіологічного, акмеологічного, системного підходів (розділ 3). Хоча, автор неодноразово на сторінках дисертації наголошує на актуалізації питання щодо пошуку нових підходів до вдосконалення адміністративного управління на всіх рівнях національної вищої школи у системі післядипломної освіти.

3. При описі розробленої моделі професійного розвитку правової компетентності адміністраторів вищої школи в системі післядипломної освіти доцільно більш детально схарактеризувати діяльнісно-творчий і релевантний контенти, критерії і рівні сформованості правової компетентності представлені лише номінативно, без достатнього обґрунтування.

4. В тексті дисертації зустрічаються певні неточності та некоректні формулювання. Зокрема, «… положення методологічних підходів … як *підґрунтя* для з'ясування теоретичних і методичних *основ* якісної професійної підготовки …», «… розроблено навчально-методичне *забезпечення для галузей* знань: 28 «Публічне управління та адміністрування», «… досліджено *міжнародні* системоутворювальні процеси *транскордонної* інтеграції освіти…», «… Встановлено … *значимість ефективності* адміністративного управління в забезпеченні євроінтеграційних процесів…», «…трудового *ресурсу потенціалу* соціально-економічного розвитку…» тощо. Автор вживає словосполучення *розвиток рівня сформованості правової компетентності* (більш коректним видається варіант *розвиток правової компетентності).*

Ці зауваження здебільшого стосуються оформлення роботи, висловлені у формі побажань і тому не впливають на позитивне враження від дисертації.

Здобуті дисертантом результати повною мірою висвітлені в публікаціях та апробовані на наукових зібраннях. Робота має теоретичне та практичне значення, є оригінальною, актуальною працею. Дисертація Богуцького Юрія Петровича відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» і може бути рекомендована для захисту у спеціалізованій вченій раді.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач лабораторії дистанційного
професійного навчання
Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України В.А. Кручек

Підпис Кручек В.А.
ЗАВІРЯЮ
Завідувач канцелярії
Інституту професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних наук України
15 «11» 2019